

הצגת כלי המקדש לעולי הרגלים

- א. המצווה להציג את השולחן בפני עולי הרגל
- ב. ראיית השולחן והלחם מגדרי חיבה או מגדרי מצוות עלייה לרגל
  1. ראיית הלחם החם – שיטות הראשונים
  2. שיטת הרמב"ם
  3. משמעות הביטויים בלשון הרמב"ם "בית שכירתו" ו"הדר קדשו"
  - ד. אופן הצגת השולחן לעולי רגלים
    1. הוצאת השולחן או הגבהתו
    2. איסור הזתת כלי המקדש ממקומם
    3. הוצאת השולחן והלחם מהיכל
    4. הוצאת המנורה
  - ה. סיכום

א. המצווה להציג את השולחן בפני עולי הרגל

נוכחות המון העם במקדש בזמן הרגל גרמה לחכמים לחשוש שבמהלך ימי החג כלי המקדש נטמאו. בעקבות חשש זה היו הכוהנים מטהרים את כלי המקדש לאחר הרגל,¹ ואף בזמן הרגל עצמו היו הכוהנים מזהירים על טומאת שולחן לחם הפנים, והיו "אומרים להן הזהרו שלא תגעו בשולחן".² ובברייתא (חגיגה כו ע"ב) מופיע שהזהירו גם לגבי המנורה.

הגמרא (חגיגה כו ע"ב) מתקשה בדבר זה, שהרי אין שייכים בשולחן דיני טומאה, שהוא כלי עץ העשוי לנחת (כלי גדול שאינו מיטלטל), וכלי כזה אינו מקבל טומאה. הגמרא מתרצת:

1. משנה חגיגה ג, ז: "משעבר הרגל היו מעבירים על טהרת העזרה". ובפירוש הרמב"ם: "מפני שמתערבין בני אדם במקדש במועדים, כמו שנצטוינו "יראה כל זכורך".
2. האזהרה לא לטמא את השולחן מופיעה בנוסח המשנה שלנו, וכן בכתבי היד הארצישראליים, אבל אינה מופיעה בנוסח המשנה שבירושלמי. בפני משה כתב שהירושלמי לא גרס זאת, ואילו בדקדוקי סופרים כתב שההשמטה היא טעות סופר. המהדיר על תוספות הרא"ש כתב בהערה 308 בשם ספר דבר אליהו לרב מילקובסקי, שנוסחאות התלמודים השונות נובעות מתוך הבנה שונה לגבי החשש שביגנו מטהרים את הכלים לאחר הרגל. לפי הבבלי החשש הוא מטומאת עם הארץ, ולכן הטהרה זקוקה להערב שמש', ואם השולחן ייטמא הלחם לא יהיה מונח על השולחן בתחילת הלילה, וזה יגרום לביטול דין 'לפני תמיד'. לפי הירושלמי, לעומת זאת, החשש הוא מטומאת ספק משקין שאינה צריכה להערב שמש', וגם אם ייטמא השולחן יוכלו להטביל אותו ולהחזירו מיד למקומו.

הצגת כלי המקדש לעולי הרגלים

אמר ריש לקיש: מאי דכתיב על השלחן הטהר - מכלל שהוא טמא... אלא שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום... כסידורו כך סילוקו, שנאמר "לְשׁוֹם לָחֶם חֵם בְּיָוֶם הַלְקָחוּ".

היתר הגבהת השולחן ממקומו נלמד משני מקורות. המקור הראשון מופיע בגמרא (שם) על-פי דברי הפסוק "עַל הַשְּׁלֶחָן הַטָּהוֹר" (ויקרא כד, ו), 'טהור' - מכלל שהוא יכול לקבל טומאה, ואם כן הוא אינו עשוי לנחת, והזנתו ממקומו הייתה כאשר היו מראים אותו לעולי רגלים.

בנוסף, מהגמרא עולה כי עיקרו של עניין מצוי בכך ש'כסידורו כך סילוקו', כלומר, מראים לעולי הרגלים את הנס שבכך שלחם הפנים חם כעת, על אף שעבר זמן מאז סידורו והוצאתו מן התנור.

מקור נוסף להגבהת השולחן מופיע במדרש לקח טוב (תורה שלימה תרומה, אות קעד):

"וְעֲשִׂיתָ אֶת הַבָּדִים... וְנִשָּׂא בָם אֶת הַשְּׁלֶחָן", שהיו מוציאים השולחן ברגלים ומראין אותו לעולי רגלים.

ומסביר המשך חכמה (שמות כה, כח):

במזבחות ובארון לא כתב רק "לְשֵׂאת" [און] "בְּשֵׂאת" וכו', וכאן כתב "וְנִשָּׂא בָם". פירוש, שמצווה לישא את השולחן אף שלא לצורך בהיותו במקדש להראותו לעולי רגלים... ומשום הכי לא הוי כלי העשוי לנחת.

ממקורות אלו נראה שדין הזנת השולחן ממקומו לצורך ראיית עולי הרגלים הוא מהתורה, וללא היתר מהתורה להזיזו הוא היה נחשב לכלי העשוי לנחת ולא היה מקבל טומאה. מכל מקום היתר ייחודי זה להזנת כלי המקדש נאמר רק לגבי השולחן, והוא מציב מספר שאלות:

א. האם המטרה היא רק להראות את חיבתנו לכלי המקדש, ואין קשר מהותי בין הדין לרגל, או שהמטרה העיקרית בראיית השולחן קשורה אל מצוות העלייה לרגל, וכפועל יוצא מכך ישנה גם חיבה?

ב. שאלה זו מעלה שאלה נוספת: האם היו מראים רק את השולחן (שבו ניכרת החיבה על ידי הלחם החם), או שהיו מראים גם את שאר כלי המקדש?

ג. האם הצגת השולחן דוחה איסורי תורה שנאמרו במקדש? בפשטות, נראה כי אם מטרת ראיית השולחן קשורה למצוות העלייה לרגל, יש מצווה חיובית להראות את השולחן, וממילא יתכן שדבר זה ידחה את איסור הזנת כלי המקדש ממקומם עד כדי הוצאתם לעזרה. אולם, אם המטרה היא רק להראות חיבה, קשה לומר שקיימת מצווה מהתורה לראיית השולחן והלחם שעל גביו, וממילא הרצון להראות את השולחן והלחם אינו דוחה דיני תורה אחרים, כמו איסור הוצאת השולחן ממקומו, וראיית החיבה תהיה רק

בהגבהת השולחן במקומו. לפי הבנה זו, מדברי הפסוקים נלמד שאפשר להזיז את השולחן אך לא נלמד שניתן לדחות איסורים אחרים.

ד. מתי היו מראים את השולחן? זוהי בעצם נגזרת ששאלת המטרה: אם דין זה הוא מגדרי עלייה לרגל, אזי חובה לראות אותו ביום העלייה לרגל, כלומר ביום טוב. אבל אם המטרה היא להראות את החיבה, אזי ניתן להראות את השולחן בכל יום מימות הרגל.

ה. איך בפועל היו מראים את השולחן – האם היו מגביהים אותו במקומו, או שהיו מוציאים אותו אל העזרה?

בעניינים הללו נחלקו הראשונים, ואולי אף התלמודים, ומחלוקתם נובעת מהשאלה הראשונה שהזכרנו: האם מטרת הראייה היא להראות את הנס, או שהיא ממצוות העלייה לרגל, ואולי היא שילוב של שני הדברים – מצוות הראייה ברגל היא לראות את הנס המבטא את השראת השכינה בישראל.

ב. ראיית השולחן והלחם מגדרי חיבה או מגדרי מצוות עלייה לרגל

1. ראיית הלחם החם – שיטות הראשונים

מדברי הגמרא (הנ"ל) מוכח שראיית הלחם הייתה דווקא בשבת:

שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום סילוקו כסידורו.

כל מהותו של הנס היה לראות שחומו ביום סילוקו (שבת) הוא כיום סידורו. מאידך גיסא, אם הראייה הייתה דווקא בשבת שברגל, לא מובן מדוע היו צריכים להוציא או להגביה את השולחן עצמו. הרי ניתן לראות את הלחם היוצא בעצמו לאחר שנלקח מהשולחן. כמו כן הדין מובן בסוכות ובפסח שבהם מוכרחת להיות שבת בתוך הרגל, אבל מתי היו מראים אותו בחג השבועות, שברוב השנים אינו חל בשבת? מפאת קושי זה הרדב"ז (שו"ת ח"ז אלפיים קעח) חידש שהיו מראים את השולחן בחג השבועות בשבת שאחרי הרגל:

כי בשבת שבתוך המועד סמוך לסידור לחם הפנים היו מגביהין את השולחן, ומושכין אותו מעט לצד פתח ההיכל כדי שיראו אותו מרחוק שהרי היה נתון לצד צפון ועדיין הוא לפניהם אבל לא היו מניחין אותו לחוץ ומיד היו הכהנים מסדרין הלחם החדש ומוציאין הישן ומראין אותו לעולי רגלים... ואפילו בעצרת אם לא חל בשבת אפשר היו מתעכבים לראות הנס, ואם לא התעכבו כבר הכירו הנס מהרגלים שעברו. ולא היו יכולים להוציאו משם להטבילו, משום דכתיב "לחם פנים לפני תמיד".

דברי הרדב"ז קשים מאוד. לשיטתו היו מראים את השולחן ואת הלחם באופן ודאי בשני רגלים, ובעצרת ראייתו הייתה רק בשבת שאחרי הרגל, או שגם אז לא הראו את השולחן,

הצגת כלי המקדש לעולי הרגלים

ורק נזכרו בראייה שהייתה ברגלים האחרים.³ לשיטתו עדיין לא מובן מדוע להזיז את השולחן עצמו, שהרי היה אפשר לראות את הלחם החם לאחר הסרתו.

מכל מקום מדבריו ברור, שהזזת השולחן הייתה סמוך למקומו. המטרה הייתה להראות את הנס שהלחם חם, ומטרה זו אינה מצווה הכרחית ולכן לא הייתה בחג השבועות, ואין בכוחה להתיר את הנחת השולחן בחוץ.

באופן אחר כותב הריטב"א (יומא כא ע"א):

שמגביהין אותו לעולי רגלים: פירוש, שאי אפשר לסלק הלחם מעל השולחן אלא ביום השבת, ורוב הרגלים אינם ביום שבת עצמה.

כיוון שאי אפשר בכל ימות השבוע לראות את הלחם לבדו, אלא רק כאשר הוא מונח על גבי השולחן, נאלצו הכוהנים להגביה את השולחן עצמו כדי שעולי הרגלים יראו את הלחם.

מדברי הריטב"א למדנו שהיו מראים לעם את השולחן ביום הרגל עצמו – בניגוד לדברי הרדב"ז.⁴ לפיו, אמנם מטרת הראייה הייתה לראות את הלחם החם, שסילוקו כסידורו, אך רוב הרגלים לא חלו בשבת, וממילא בשבת שאחר יום טוב הראשון של הרגל הרבה מעולי הרגלים לא נכחו, ולכן הגביהו הכוהנים את השולחן ביום הרגל.

לפי זה יוצא שראיית הלחם החם לא הייתה דווקא ביום סילוקו, והעם לא ראו שהוא חם כביום הנחתו. ומכל מקום הם ראו שלמרות שעברו כמה ימים מיום הנחתו הלחם היה עדיין חם והוציא הבל כביום סידורו,⁵ וכנראה שהיו **אומרים להם** שהוא ממשיך להיות חם גם עד יום סילוקו.

ממילא, ניתן לומר כי על אף שהריטב"א והרדב"ז נחלקו בשאלת הזמן שבו היו מראים את הלחם לעולי רגלים, מכל מקום לשתי השיטות מטרת ראיית הלחם הייתה לראות אותו חם, ונס זה ביטא את חיבתנו לפני המקום.

2. שיטת הרמב"ם

בניגוד לשיטות הללו, מדברי הרמב"ם עולה שעיקרון ראיית השולחן נובע ממצוות ראיית המקדש המיוחדת לעולי הרגלים.

3. לכאורה שבת שאחרי עצרת היא תמיד בתוך שבעת ימי התשלומים, שבהם משלמים להקריב את קורבנות הראייה. ממילא, ניתן לומר שגם זה חלק מהרגל עצמו. אולם, מסברה הדברים קשים מאוד, וראה פרופ' הנשקה, שמחת הרגל בתלמודם של תנאים, עמ' 283 ואילך, שכל דין שבעת ימים לתשלומי עצרת מקורו בדברי האמוראים, ואילו לעצרת היה תשלומים רק ביום טבוח, ואכמ"ל.
4. הראשונים נחלקו איך ראו שהלחם חם. לדעת הריטב"א, כפי שמובא ברדב"ז, היה עולה הבל מהלחם החם, ואילו התוס' (חגיגה כו ע"ב ד"ה סילוקו) כתבו שהלחם היה רך אבל לא חם, ודבריהם צריכים בירור עובדתי אין ניתן לראות שהוא רך.

מצוות העלייה לרגל מורכבת מכמה חלקים. עיקר המצווה היא להראות בעזרה, ויחד עימה יש דין של "ולא יראו פני ריקם"⁵. נוסף על כך קיימת מצווה מיוחדת לראות את המקדש, וכדברי הרמב"ם (חגיגה ב, א): "כשם שבא להראות לפני ה' כך הם באים לראות", ולמרות שמצווה זו מהתורה, הרמב"ם לא מנה אותה במניין המצוות.⁶

מצוות ראיית המקדש יכולה להתקיים, לכאורה, אף בסומא באחת מעיניו, ובכל זאת הגמרא (חגיגה ב ע"ב) פטרה אותו: "כדרך שבא לראות כך בא ליראות, מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו".⁷ לדעת רבנו גרשום (ערכין ב ע"ב) מקור מצוות ראיית המקדש הוא הפסוק הנאמר בעקדת יצחק:

ואיכא דאמרי מהכא, "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בְּהַר ה' יִרְאֶה", כלומר יראה את המקום ואת הבאים שם ויראה לבאין שם.

הרמב"ם (חגיגה ב, א) לומד את מצוות ראיית המקדש באופן שונה:

נאמר "בבוא כל ישראל לראות", כשם שהן באין להראות לפני ה' כך הם באים לראות הדר קדשו ובית שכינתו, להוציא סומא שאינו רואה, אפילו נסמית עינו אחת, שהרי אין ראייתו שלימה.

דברי הרמב"ם הללו ייחודים. הוא מקבל את הדין שסומא באחת מעיניו פטור ממצוות ראייה, אבל הוא לא דורש זאת מדרשת הגמרא על המילה 'יראה' אלא מן הפסוק שנאמר במצוות הקהל,⁸ דבריו אלו מהווים חידוש.

-
5. כתב הרמב"ם (חגיגה א, א): "שלוש מצוות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלושה גלים, ואלו הן: הראייה... והחגיגה... והשמחה... הראייה האמורה בתורה הוא שיראה פניו בעזרה ביום טוב ראשון של חג, ויביא עימו קורבן עולה", וכבר דנו האחרונים על היחס שבין המצווה להראות בעזרה לבין איסור "ולא יראו פני ריקם". ראה בביאור לספר המצוות לרס"ג, ר' ירוחם פערלא, עשין מו.
  6. בתוספתא כפשוטה (עמ' 1267-1266) כתב שמחלוקת התנאים הנזכרת בתוספתא (חגיגה א, א) לגבי פטור סומא היא בסומא בשתי עיניו, ובכל המקורות הארצישראליים "אין זכר סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה". מדברים אלו ברור שחכמים הנזכרים שם מחייבים אף סומא בשתי עיניו במצוות עלייה לרגל, ולדבריהם יוצא שהמצווה היא רק להראות בעזרה ולא לראות. ניתן לומר שגם לדעה הפוטרת שם סומא בשתי עיניו, הפטור נובע מפטור סומא בכל המצוות ולא מגדרי מצוות ראייה, וגם לדעה זו מצוות עלייה לרגל היא רק להראות.
  7. ראה רש"י (חגיגה ב ע"א) ד"ה יראה ותוס' שם ד"ה יראה שנחלקו לגבי צורת הלימוד, מכל מקום לימודם הוא מדברי הפסוק ומדרשת אם למקרא ולמסורת. והגמרא סנהדרין ד ע"ב כתבה: יראה (להראות) ויראה (לראות) כי הדדי נינהו, ולכן לומדים את שתי ההלכות מדברי הפסוק.
  8. השוואה בין דיני הקהל לדיני עלייה לרגל מופיעה בגמרא לגבי חרש אך לא לגבי סומא, וכתב בהר המוריה: "הנה זה הפסוק דמייתי רבינו לא נזכר כלל בש"ס". ובלחם משנה תמה למה הרמב"ם לא הביא הלימוד שבגמרא.

ברור שדברי הרמב"ם מסתמכים על דרשת הגמרא (חגיגה ג ע"א) המתקשה מדוע סומא חייב בשמחה ופטור מראייה:

מאי שנא לענין ראייה דפטירי, ומאי שנא לענין שמחה דמחייבי? לענין ראייה גמר ראייה ראייה מהקהל, דכתיב "הקהל את העם האנשים והנשים והטף", וכתיב "בבוא כל ישראל לראות". והתם מנלן? דכתיב "למען ישמעו ולמען ילמדו".

בניגוד לדרשה הנלמדת מהפסוקים 'ראה' – 'ראה', שממנה נלמד שראיית עולי הרגלים היא חזותית, הדרשה לגבי הקהל היא ראייה חזותית המביאה לידי הבנה שכלית. מכך למד הרמב"ם שהראייה של עולי הרגלים אף היא ראייה של לימוד והבנה, והיא חייבת להיות ראייה מושלמת מבחינה חזותית, בשתי העיניים.

3. משמעות הביטויים בלשון הרמב"ם "בית שכינתו" ו"הדר קדשו"

דברי הרמב"ם שמטרת הראייה היא לראות "הדר קדשו ובית שכינתו", מכריחים לומר שאין המטרה במצווה זו ראייה חזותית ומוחשית גרידא, אלא שהראייה המוחשית תביא לידי "ראיית" הדבר המופשט – הדר קדשו ובית שכינתו.

הביטויים 'הדר קדשו' ו'בית שכינתו' צריכים בירור. נושאי כלי הרמב"ם לא מציינים את מקורם, והם נראים כמטבע לשון מליצית בעלמא. גם כפילות הביטוי דורשת הסבר.

נראה לי שהביטוי 'בית שכינתו' מכוון לראיית השולחן ולחם הפנים. וכך כותב הרב בלס בפירושו 'מנפת צוף' על ספר מורה נבוכים (עמ' 362):

שלוש פעמים כותב הרמב"ם במורה נבוכים שהוא 'נבוך' מהלכה מסוימת, או שאיננו יודע את טעמה, אף שלאחר מכן הוא מגלה שהוא מכיר היטב את ההסבר להלכה שכביכול מביכה אותו. הוא מסרב להודות ישירות בידעתו זו, כיוון שדווקא מבוכתו מצביעה על הטעם לאותה הלכה.

אחד המקרים הללו הוא לחם התמיד, וכדבריו (מו"נ ג, מה):

השולחן והיות עליו לחם התמיד – לא אדע בו סיבה, ואיני יודע לאי זה דבר אייחס אותו עד היום.

---

9. הביטוי 'הדר קדשו' הוא ייחודי, אם כי מזכיר את דברי הפסוק "השתחוו לה' בהדרת קדש" (תהלים כט, ב). בחלק מכתבי היד הגרסה היא 'הר קדשו' או 'הד קדשו', ראה רמב"ם מדויק בהוצאת הרב שילת, וכן כתב הרע"ב (חגיגה א, א). הגרסה 'הר קדשו' נראית כמקבילה ל'בית שכינתו', ומזכירה את דברי הגמרא (פסחים פח ע"א) "לא כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר 'אשר יאמר היום בְּהַר ה' יִרְאֶה'... אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל'". וכאמור לעיל, יש הלומדים את חיוב ראיית המקדש ברגלים מן הפסוק שנאמר בעקידת יצחק: "אשר יאמר היום בְּהַר ה' יִרְאֶה".

שני המקרים הנוספים הם: הקרבת יין הנסכים (מו"נ ג, מו). והיטהרות מטומאת צרעת (מו"נ ג, מז). וכבר ציין הרב בלס שברור הדבר כי טעם הלכות אלו היה ידוע לרמב"ם, והוא עצמו בסיכום טעמי המצוות כותב שחלקי המצוות שלא נתן להם טעם מפורש חבויים בתוך דבריו.

וכותב הרב בלס (שם הערה 12):

הצד השווה להלכות שעליהן כתב הרמב"ם שהוא לא ידע את טעמן, הוא שמדובר בעבודת ה' לא בהתעלות מן החומרי, אלא מתוך הפנים החומריים או השפלים יותר... על עבודת ה' בלחם הפנים כותב רבי יהודה הלוי (כוזרי ג, כו) "והשולחן להידבק בו השפע והטובות הגופיות".

נראה שאם זוהי משמעות מצוות לחם הפנים, אזי ניתן להבין גם את המושג 'בית שכינתו'. שהרי כבר כתב הרב קוק בעולת ראייה (ח"א, עמ' יג) כי הביטוי "לשם יחוד קודשא ב"ה ושכינתיה" משמעותו שילוב של "המחשבות, הרצונות והשאיפות, הנובעים מהמעין העליון של אור החיים האלקיים במידתם העליונה האין סופית" עם "הנטיות המקוצבות, המתאימות לסדרים מעשיים ומעמדים מסודרים המתאימים לצרכי חיי הגוף והנפש". הביטוי 'שכינה' מבטא את הגילוי האלוקי המתאים לצרכי חיי הגוף והנפש.

בהסבירו את מצוות לחם הפנים כותב הרב קוק כי לחם הפנים הוא "המעניק את ברכת ה' על יצוריו לתת אכלם בעיתו... להריק את מילוי הברכה העליונה להחיות על ידה את היצורים" (עולת ראייה ח"א, עמ' קנה). נראה שהשולחן ולחם הפנים שעליו, המשפיעים על עבודת ה' מתוך החומר ולא בהתעלות מן החומר, זהו 'בית שכינתו' – שכינה המתאימה "לצרכי חיי הגוף והנפש". מצוות ראיית המקדש וכליו אינה ראייה של הצצה סקרנית, אלא מטרתה היא להפנים שהמקדש הוא המקור העליון שממנו נובע גם הצד החומרי המחיה את העולם כולו.

אמנם, לשם הבנה זו מספיק לכאורה לראות את הלחם עצמו מונח על השולחן, ראייה המלמדת את המשמעות הזו, ואין צריך לראות דווקא את הלחם חם. מכל מקום, ראיית הלחם החם היא ראיית הנס באופן מוחשי, ודבר זה מסייע להפנמת משמעות עומק הקשר בין המשביע לכל חי רצון לבין הנבראים. לכן, לפי הרמב"ם, אין צורך לראות הלחם חם דווקא ביום סילוקו – ושיטתו כשיטת הריטב"א לעיל, ודי בראיית חומו העכשווי.

נמצא, שלדעת הרמב"ם ראיית הלחם על השולחן, ובוודאי ראייתו כשהוא חם, אינה ראייה סתמית אלא היא מהות מצוות הראייה המוטלת על עולי הרגלים: להפנים ולהבין שבזכות הבית הזה משרה ה' את שכינתו לצרכי הגוף והנפש של עם ישראל.

אם כנים דברינו אלו, יתכן להסביר גם את הביטוי הייחודי של הרמב"ם – 'הדרת קדשו'. הגמרא במסכת יומא (נד ע"א) אומרת:

הצגת כלי המקדש לעולי הרגלים

ויצא מבת ציון כל הדרה. מאי כל הדרה – חדרה (רש"י: הגנוז בחדרי חדרים)...
אמר רב קטינא: בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגללין להם את הפרוכת,
ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים להן: ראו חבתכם לפני
המקום כחיבת זכר ונקבה.

גם ראיית הכרובים הממשית או ראיית הכרובים כצורתא (גמרא שם) נעשתה בזמן העלייה לרגל. ונראה כי הרמב"ם הסבור שהמצווה היא לראות את 'הדרת קדשו' מתכוון לדברי הגמרא הללו, שההדר נמצא בחדרי החדרים.

נראה כי דברי הגמרא בשני המקומות, אשר מציינים את הצגת השולחן והכרובים לעולי הרגלים כדי להראות את חיבתנו, אינן עוסקות בראייה סתמית. הראייה הזו, שמביאה למפגש עם 'הדר קדשו' ו'בית שכינתו', היא מהות מצוות הראייה של עולי הרגלים.

לסיכום, ראינו כי לדעת הרדב"ז ראיית השולחן התקיימה בשבת, שכן דווקא בו ניכר הנס, ואילו לדעת הריטב"א הנס ניכר בכך שחום הלחם החזיק כמה ימים ובעקבות הכרזת הכהנים שגם ביום סילוקו הוא חם, להבנתו, הראו את השולחן והלחם שעל גביו ביום טוב של הרגל. מתפיסות אלו נראה כי המטרה בראיית השולחן היא להראות את חיבתם של ישראל לפני המקום באמצעות הנס. כפי שראינו, הרמב"ם מיקד את דיננו בתור קיום של מצוות הראייה של עולי הרגלים, ולשיטתו הוצאת השולחן צריכה להתרחש דווקא ביו"ט.

ד. אופן הצגת השולחן לעולי רגלים

במקורות חז"ל מצאנו גרסאות מתחלפות בשאלה האם היו מגביהים את השולחן כדי להראות אותו לעולי הרגלים, או שהיו מוציאים אותו אל העזרה.¹⁰ גם הראשונים נחלקו בשאלה זו.

1. הוצאת השולחן או הגבהתו

ראינו כי המשנה כותבת שהיו מזהירים שלא לטמא את השולחן, ובברייתא הוסיפו שהייתה אזהרה גם על המנורה. הראשונים נחלקו בשאלה את מי היו מזהירים. רש"י (חגיגה כו ע"א) ותוס' (שם ע"ב ד"ה שלא), סבורים שהאזהרה הופנתה לכוהנים עמי הארץ "ההולכין להיכל להשתחוות... דאילו ישראל לא היו ראויים לילך אף בין האולם למזבח". האזהרה המיוחדת

---

10. הגרסה בבבלי היא שהיו מגביהין, ואילו בירושלמי הגרסה היא שהיו מוציאיין. גם במדרש לקח טוב הגרסה היא מוציאים, וכן בתוספתא מנחות יא, ז. בשיח יצחק וביד דוד חקרו האם הוציאו אל העזרה או רק מחוץ לאולם. וראה תוספתא כפשוטה עמ' 1335 שלא הוציאו מחוץ לעזרה כי אז הלחם היה נפסל ב'וצא', וכן כתב החזו"א להלן. הגרסה ברש"י בחגיגה כו ע"ב היא "שמגביהין אותו ומראין אותו לחוץ". ובדק"ס כתב שחלק מהדפוסים תקנו וכתבו "מוציאיין". בדפוס קושטא הגרסה היא "שמגביהין אותו ומוציאיין אותו לחוץ".

לכוהנים דווקא ברגל נבעה מכך "שבכל הרגלים היו עולים כוהנים עמי הארץ ועובדים ונוגעים בכלים", כדברי הרדב"ז (כלי המקדש ז, יט).

לשיטת רש"י ותוס' דין האזהרה אינו קשור להלכה הייחודית של הגבהת השולחן והצגתו לעולי הרגלים, וברגלים היו שתי הלכות נפרדות: אזהרה לכוהנים בכניסתם להיכל שלא לטמא את השולחן (ואת המנורה), והגבהת השולחן כדי להראותו לעולי הרגלים.

מנגד, הרמב"ם טען שהאזהרה היא כלפי 'עמי הארץ' (משכב ומושב יא, יא):

אחר הרגל במוצאי יו"ט היו מטבילין את כל הכלים שהיו במקדש, מפני שנגעו בהם עמי הארץ בשעת החג. ולפיכך היו אומרים הזהרו שלא תגעו בשולחן בשעה שמראים אותו לעולי רגלים, כדי שלא יהיה טמא במגען אחר הרגל, ונמצא צריך טבילה והערב שמש, ונאמר בלחם הפנים "לְפָנַי תָּמִיד". וכל הכלים היו טעונים טבילה והערב שמש, חוץ ממצבח הזהב ומזבח הנחושת.

לדעת הרמב"ם האזהרה היא לישראל עולי הרגלים, והחשש הוא שהם יטמאו את השולחן בזמן שמוציאים אותו אליהם. לדבריו ישנו קשר בין שתי ההלכות: האזהרה לעולי הרגלים מלטמא את השולחן נבעה מכך שהיה להם "מפגש" עימו בזמן הרגל. לשיטתו, חייבים לומר שהיו מוציאים את השולחן לעזרה ולא רק מגביהים אותו במקומו, שהרי עמי ארצות ישראל לא היו נכנסים להיכל. וכך כתב המשנה למלך (שם):

ונראה שהתוס' לא רצו לומר שהאזהרה הייתה אף לישראל, ובשעה שמראין אותו לעולי רגלים, משום דס"ל דלא היו מוציאים את השולחן לחוץ אלא מגביהין אותו, והיו רואין אותו מרחוק, ואם כן לא היו צריכים לאזהרה שלא יגעו בו, שהמציאות הוא נמנע... ורבינו נראה דסבירא ליה שהיו מוציאים אותו לחוץ.

יוצא אם כן, שלדעת הרמב"ם הוציאו את השולחן לעזרה ואילו לשיטת רש"י והתוספות הגביהו את השולחן במקומו. לעיל, בחלק הראשון, הובאו דברי הרדב"ז והריטב"א שגם לשיטתם השולחן נשאר במקומו ורק הגביהו אותו או הזיזו קצת.

2. איסור הזזת כלי המקדש ממקומם

הוצאת או הגבהת השולחן ממקומו מזיקה אותנו לדון בשאלה מקדמית: האם מותר להזיז את כלי המקדש ממקומם הקבוע. במדרש (פסיקתא זוטרתא משפטים כג, יג) מובאים דברי המכילתא:¹¹

"וּבְכָל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ" – להביא סידור השלחן והמנורה והמזבחות.

11. כבר העירו האחרונים שבכל כתבי היד של המכילתא לא קיים הנוסח הזה, והוא מופיע רק בפסיקתא בשם המכילתא. מכל מקום הרמב"ן סבר שדין זה מופיע במכילתא.

מדברי המדרש למד הרמב"ן שקיים איסור לשנות את סדר כלי המקדש (שכחת הלאוין, ג):

שנמנענו שלא לשנות סדר הנחת הכלים במקדש כשולחן והמנורה והמזבחות, והוא אמרו יתברך "ויבכלל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ", ובא הפירוש המקובל שהיא אזהרה למה שציווה בעניין סדור המקדש.

הרמב"ם אמנם לא מנה במניין המצוות את האיסור להזיז את כלי המקדש ממקומם, אולם האחרונים הוכיחו שגם לשיטתו קיים איסור בדבר.¹² לפי הבנתם האיסור נכלל, לדעת הרמב"ם, באיסור שינוי תבנית המקדש הנלמד מן הפסוק "הֵלֵל בְּכַתֵּב מִיַּד ה' עָלֵי הַשָּׁכֵל".¹³

דברי האחרונים מבוססים על כך שבספר המצוות (עשה כ) הרמב"ם סבור שכלי המקדש הם חלק מתבנית המקדש, כפי שכתב: "וכבר בארנו שזה הכלל הוא כולל חלקים, ושהמנורה והשולחן והמזבח וזולתם כולם הם מחלקי המקדש, והכל ייקרא מקדש". שינוי מקום הכלים מבטל, לפי זה, שם 'מקדש'.

כדברינו לעיל (תחילת חלק שני), לדעת הרמב"ם הוציאו את השולחן לעזרה בזמן הרגל, לפי זה, חייבים לומר שלשיטתו ההיתר להוציא את השולחן ממקומו ברגל הוא היתר ייחודי הנובע ממצוות התורה של ראיית המקדש ברגל, והוא נלמד מן הפסוקים הנזכרים בפתחה, ודוחה את דברי התורה שהכלים חייבים להיות במקומם.¹⁴

לעומת זאת, לדעות לפיהן לא היו מוציאים את השולחן ממקומו, בין אם הם סבורים שאיסור הזזת הכלים הוא כשיטת הרמב"ם שכלי המקדש הם חלק מהמקדש עצמו ובין אם הם סבורים כשיטת הרמב"ן שכלי המקדש אינם חלק מהמקדש עצמו¹⁵ והאיסור נובע מדברי המכילתא, צריך לומר שהצורך להראות את השולחן לעולי הרגלים אינו חזק דיו כדי לבטל

---

12. בתורת הקודש (ח"א ס' יז אות א) מובא שהרמב"ם לא מנה את האיסור מכיוון שלדעתו אין למנות מצוות כלליות. מכך עולה שלדעת הרמב"ם יש איסור, אך הוא אינו נמנה במניין המצוות, ועיין במגילת אסתר שם.

13. דברי הימים-א כח, יט. איסור ההוספה על הבניין מופיע במקומות רבים, ראה למשל פסחים פו ע"א. 14. באופנים שונים תירצו האחרונים את הקושיה איך ניתן לפי הרמב"ם להזיז את השולחן, והרי זהו שינוי תבנית המקדש. הרב ז'ולטי (קול תורה כרך כב חוברת ד-ה) סבור שהאיסור קיים רק בשינוי קבוע ולא בשינוי זמני, "שהרי תבנית הבית הקבוע לא נשתנה בשינוי לשעה". באופן הפוך כתב בתורת הקודש (ח"א סי' יז סוף אות ב): "דלרמב"ם כלים בכלל מקדש, ומקריבים אע"פ שאין בית, ואם כן לא שייך שיהיה בזה איסור במשנה מקומם, כיוון שחסרון כלים לא מעכב הכי נמי הסדר שלהם. משא"כ לרמב"ן דכלים לא הוי בכלל מקדש, י"ל דשייך איסור במשנה אותם ממקומם". ומכל מקום לשיטתנו הדברים ברורים, שזהו דין מיוחד לרגל.

15. הרמב"ן בהשגות לספר המצוות (עשה לג) כתב: "ולא הוכשר בעיני הטעם שכתב בו הרב, שאמר שהם חלק מחלקי המקדש, לפי שאין הכלים חלק מן הבית, אבל הם שתיים מצות ואינן מעכבות זו את זו, ומקריבין בבית אף על פי שאין בו כלים אלו".

את איסור הזזת כלי המקדש, אך האיסור לא נאמר לגבי הגבתו במקומו, וכך כתב בתורת הקודש (ח"א סי' יז אות ג) כי הגבתה השולחן במקומו אינה נחשבת לשינוי מקום.

נראה שברקע ההלכה שהיו מגביהים או מוציאים את השולחן ממקומו עומדת השאלה מהי המטרה במצווה זו: לדעת הרמב"ם המטרה היא קיום אחד מדיני הרגל, המטרה הזאת נלמדת מדברי הפסוקים המשווים בין מצוות עליה לרגל לדיני הקהל (לעיל חלק א שיטת הרמב"ם סע' 1) ומכך שראיית בית שכינתו משמעותה ראיית השולחן (שם סע' 2). להבנתו, יש מצווה חיובית מהתורה לראות את השולחן ולכן ניתן לומר שמצווה זו דוחה את האיסור לשנות את תבנית המקדש (כדברי החזו"א להלן). מנגד לפי דעות הראשונים האחרות אין מצווה הנלמדת מהפסוקים לראות דווקא את השולחן, כי מהפסוקים המוזכרים לעיל בפתיחה נלמד רק שמותר להזיז את השולחן. וכיוון שהמטרה בראיית השולחן איננה לקיים מצווה מהתורה אלא להראות את הנס והחיבה בכך שהלחם חם כביום הנחתו, ומטרה זו אין לה בסיס בפסוקים, ממילא אין מקור להתיר את איסור התורה שבהזזת הכלים.

3. הוצאת השולחן והלחם מהיכל

מעבר לדיון על הזזת כלי המקדש ממקומם, קיים דיון מיוחד על הזזת השולחן. הוצאת השולחן מוציאה גם את הלחם שעליו, ובשעת הוצאתו הוא אינו 'לְפָנַי ה' תָּמִיד'. מתוך קושיה זו כתב החזו"ן איש (מנחות סי' ל אות ח ד"ה והא):

נראה דאין מוציאים אותו לחוץ דאם כן מבטלים 'תמיד', אלא מראים אותו כנגד הפתח. והא דקרי ליה (יומא כא ע"ב) ניסי דבראי היינו מפני שרואים בחוץ, וכמו שפרש"י.¹⁶

פרוש נוסף כותב החזו"א, המתאים רק לשיטת הרמב"ם הנ"ל שהיו מוציאים את השולחן עצמו, וכדבריו (אורח חיים קכט, כו ע"ב):

ואי הוציאו בחוץ בטל מצוותו, והכא בשולחן יש לומר דגזרת הכתוב הוא ברגל דלא מפסל בהכי.

לדבריו, דין הוצאת השולחן ברגלים הוא דין דאורייתא, ולכן הוא דוחה את דין 'לְפָנַי תָּמִיד'. כאמור לעיל, קשה להניח שאם הצורך היה רק כדי להראות את חיבת עם ישראל היה עיקרון זה דוחה דין תורה של 'לְפָנַי תָּמִיד'. תירוץ זה תואם לשיטת הרמב"ם ואילו הסברו הראשון תואם לשיטת הראשונים האחרים.

16. תירוץ נוסף כותב בעל חסדי דוד (מנחות יא, ז). לדעתו, ניתן לפי שיטת ר' יוסי שהשולחן יהיה ללא לחם במהלך היום, ולכן היו מוציאים את הלחם ללא השולחן כלל. בחזו"ן יחזקאל (מנחות יא, ז) כתב שאף לרבנן הוציאו את הלחם ללא השולחן.

4. הוצאת המנורה

מדברי הרמב"ם שמטבילים את "כל הכלים", מוכח שקיים חשש טומאה גם לגבי המנורה. ממילא, לפי הסברנו למקור הטומאה, לפיו האזהרה מופנית לעולי הרגלים בגלל שיש חשש שהם יטמאו את הכלים, צריך לומר שהוציאו גם את המנורה. להבנת הרמב"ם לא הייתה אזהרה מיוחדת שלא יטמאו את המנורה והאזהרה הייתה רק לגבי השולחן, וזאת למרות שהחשש היה תקף לגבי שניהם.¹⁷

אומנם, לפי הסברנו שראיית השולחן היא מדיני מצוות עליה לרגל, ומטרתה להראות את ההתמדה בקשר שבין "בית שכינתו" המשביע לכל חי לבין עם ישראל, צריך להבין מה הטעם להוציא את המנורה, כיוון שהנס הנגלה לעיני העם בשולחן לא שייך במנורה.

ניתן לומר שמשני טעמים הוציאו גם את המנורה אך הוצאתה לא הייתה מהותית.

א. מקומה של המנורה הוא נוכח השולחן (כדברי רש"י חגיגה כו, ע"ב ד"ה נוכח). ממילא, נראה שאם הוציאו את השולחן, היה הכרח שהמנורה לא תישאר בהיכל.

ב. גם ראיית המנורה היא ביטוי להשראת השכינה בישראל. וכדברי הגמרא בשבת כב, ע"ב: "עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות? אמר רב: זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים". בדברי הגמרא לא מופיע מתי ראו באי עולם את הנס הנעשה בתוככי ההיכל. יכול להיות שראיתם הייתה גם היא בזמן העליה לרגל, אבל ברור שהיא לא חלק ממצוות ראייה של עולי הרגלים, כי יש להבדיל בין הנס שנעשה בלחם הפנים לנס נר המערבי. הנס שנעשה במנורה לא היה תמידי גם בזמן המקדש. כדברי הגמרא ביומא מ, ע"א-ע"ב:

ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק... היה נר מערבי דולק, מכאן ואילך פעמים
דולק פעמים כבה... ארבעים שנה קודם חורבן הבית... ולא היה נר מערבי דולק.

בניגוד להיצאאות תמידית של לחם הפנים על גבי השולחן ("לפני ה' תמיד") שזהו ביטוי להשראת השכינה תמידית בישראל, במנורה, הנס שביטא את העדות להשראת השכינה לא היה תמידי. מכיוון שכך ראיית המנורה לא יכולה להיות ממצוות הנצח של ראיית המקדש על ידי עולי רגלים. מאידך, כאשר הנס נעשה בוודאי רצו להראות את הנס לכל באי עולם ובתוכם עולי הרגלים, ולדעת הרמב"ם הדלקת נרות כשרה בזר ובחוק.¹⁸

17. כדבריו בפרוש המשנה: "ומשמרין את השולחן בלבד, לפי שאמר ה' בו 'לפני תמיד', הרי שאי אפשר להסירו וליתן אחר". וכתב הרדב"ז (כלי המקדש ז, יט): "והו' יודע דלא היו אומרים להם הזהרו במנורה, לפי שלא נאמר בה 'לפני ה' תמיד' אלא 'להעלת נר תמיד', והיה אפשר לסלקה ולהביא אחרת... הא למדת שכל הכלים היו מטבילין חוץ מהמזבחות והשולחן".

18. הלכות ביאת מקדש פ"ט ה"ז.

ה. סיכום

1. לאורך דברינו אלו נראה שקיימת מחלוקת ראשונים בהבנת ראיית השולחן והכרובים על ידי עולי הרגלים. לדעת רוב הראשונים נעשה דבר זה על מנת להראות תוספת חיבה, אבל אין זו הלכה מהלכות הרגל, ואילו לדעת הרמב"ם זוהי אחת ממצוות עלייה לרגל – לראות הדר קדשו ובית שכינתו.
2. הרדב"ז והריטב"א סבורים שמטרת ראיית השולחן היא לראות את הנס שהלחם שעליו עדיין חם. הרדב"ז סבור שהיו מראים את הלחם דווקא בשבת שבתוך הרגל, כי זהו שיא הנס. הריטב"א סבור שהיו מראים אותו ביום הרגל, שאז נמצאו רוב עולי הרגל, ולמרות שעדיין אין זה יום סילוקו מכל מקום ראו שהוא חם והיו אומרים להם שגם ביום סילוקו הוא חם.
3. לדעת הרמב"ם מצוות ראיית המקדש המיוחדת לעולי רגלים נלמדת בהיקש ממצוות הקהל.
4. מצוות ראיית המקדש של עולי רגלים היא לראות 'הדר קדשו ובית שכינתו'. לפי הבנתנו הכוונה היא לראות את לחם הפנים על השולחן כשהוא חם כביטוי להשראת השכינה, ולראות את הדרת הקודש – הכרובים עצמם או צורתם.
5. ברקע השאלה האם היו מגביהים את השולחן במקומו או היו מוציאים אותו ממקומו עומדת השאלה מהי מטרת הדבר. לדעת הרמב"ם המטרה היא קיום אחד מדיני הרגל, והלימוד מהפסוקים דוחה את האיסור לשנות את תבנית המקדש, ואילו לדעת רש"י ותוס' (וכן רדב"ז, ריטב"א ועוד ראשונים) המטרה היא להראות את חיבתנו לפני המקום, וצורך זה אינו חזק דיו כדי להתיר את איסור התורה.
6. לדעת הרמב"ן קיים איסור בהזזת כלי המקדש ממקומם, ואילו הרמב"ם לא מנה איסור זה. וכתבו רוב האחרונים שלדעת הרמב"ן האיסור נובע מכך שכלי המקדש הם חלק מתבנית המקדש, ואסור לשנות את תבנית המקדש.
7. האחרונים כתבו מספר תירוצים לשאלה איך ניתן היה להוציא את השולחן והלחם שעליו, הרי בכך ביטלו את ההלכה שהלחם צריך להיות לפני ה' תמיד. החזו"א כתב שזוהי גזרת הכתוב שברגלים יידחה דין 'לפני ה' תמיד'. לפי הבנתנו קשה לומר שהטעם להראות חיבה חזק דיו כדי לדחות דין תורה. ותרופן זה תואם לשיטת הרמב"ם.
8. לדעת רש"י ותוס' אין קשר ענייני בין שתי ההלכות הייחודיות שהיו במקדש ברגלים: אזהרה מלטמא את השולחן, והצגת השולחן לעולי הרגלים. לדעתם, האזהרה הייתה לכוהנים הנכנסים להיכל. מנגד, לדעת הרמב"ם האזהרה מלטמא את השולחן מופנית לעולי הרגלים, והיא נבעה מכך שהוציאו את השולחן על מנת להראותו להם.

הצגת כלי המקדש לעולי הרגלים

9. על פניו נראה שלפי דעת הרמב"ם הוציאו גם את המנורה כדי להראותה לעולי הרגלים, ולכן לדעת הברייתא היו מזהירים את העם מלטמא גם אותה. להבנתו, לדעת המשנה היו מוציאים את המנורה אך לא היו מזהירים מלטמא אותה, מפני שלכל הכלים שהיו במקדש היו שניים ושלישיים חוץ מן השולחן.

כאמור, נראה שלדעת הרמב"ם הוציאו גם את המנורה, ובזמנים שהיה נעשה נס בנר המערבי ראו גם בכך את השראת השכינה בישראל. מכל מקום הוצאת המנורה לא נבעה מהכרח לראותה כאחד מדיני הרגל.

קרבות

